

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

УРЕЂУЈЕ МИЛАН САВИЋ.

БРОЈ 32.

У НОВОМ САДУ 8. АВГУСТА 1885.

ГОД. I.

ОЧИ МОЈЕ...

ОД ЉУБИКА.

Као вали бурна мора
Кад се дигну од вихора; —
Тако исто орган љути
По грудима бесно мути
Бујну крвцу срца врела!...
Ој, из праха и пепела,
Поди' ће се слика нова,
Од крстова и гробова; —
А у томе гробљу нѐму
Кроз страхоту ту голему,
Ја ћу гледат' дражи твоје,
Очи моје!...

Кад се црна нојца спусти,
Кад обвије облак густи
Црну земљу, — онда, чедо,
Гледам твоје лице бледо,
Руке мале, усне вреле,
Беле зуби — груди беле,
Мале ноне — меку косу
И сузица бисер-росу,
И у оку огањ живи
Распаљиви, сагориви.
Ој, тад гледам дражи твоје,
Очи моје!...

Кад ме тешки јади ломе,
Ја с' прикрадем гробу твоме,
Па ту зборим нежне зборе,
Најмилије разговоре, ...
Па к'о да ми из дубина
Глас ромони мога сина:
„Отац, отац, шта ћеш туди?
Твој уздах ме сад пробуди,
Па ми тешко, тешко јако!..
Ти си ђцо горко плако?
Штеди вреле сузе твоје“...
Очи моје!...

Ој, када би мог'о, сине,
Да ме овај терет мине,
Па капљице суза ови'
Што их пролих по гробови
Да накупим, — те да с' њима
Гасим огањ у прсима,
Да угушим сиње море
Мога срца јадоморе,
Да утишам орган љути,
— Е мирно ћу издахнути
Гледајући очи твоје,
Очи моје!

ПОП ИЛИЈА И ПРОТА ДРАГАЧ.

ПРИПОВЕТКА ИЗ ЖИВОТА ЧЕСТЊЕЛШИХ.

НАПИСАО МИЛАН АНДРИЋ.

II.
Утра дан још није ни свануло, кад је Панта Рибарев ошинуо коње, а на коли му сеном затрпана петорка вина, црнога, као бичија крв, а кад га пијеш, а оно чисто слади. Као да и није за друго родило, већ само, да га изнесеш понуде ради, кад ти дође попа, да колач сече.

Сунце одскочило, а Панта гру у протину авлију.

Прота је још спавао; а док је устао, дотле су његови млађи већ и спустили буре у подрум.

Ко није дошао с празни коли, томе је допуштено било у протиној авлији и коње хранити. — Панти је слободно било коње и у кошару увести.

Прота Драгач је био паметан човек, мудра глава. Оно, што је једанпут код њега стоварено с кола, кад је ко год дошао да се тужи, или да што моли — оно се није никад морало натраг товарити на кола; па сад добио дотични правичу, или не добио. Прота је то већ знао удесити.

Но, ал и иначе је прота Драгач био човек на свом месту. Пристао је ма у какво друштво. Говорио је и латински. Изучио је шест школа, па онда препарандију, а у препарандији је научио ударати у тамбуру и цртати мустре везиљама. Па онда је био две-три године учитељ. Ту је по подарини научио свирати коло на мицкало. За тим је изучио богословију. Певац је био, да му пара на далеко ниси могао наћи; а говорник, да га се не можеш сит наслушати.

Док је прота устао, обукао се, доручковао и запалио лулу, — дотле је Панта Рибарев имао довољно времена под орахом на дворишту премисљати, како ће тужбу своју да предложи.

На послетку изађе служавка Наника, па каже Панти, да може унутра.

— Добро јутро, господине, и благословите.

— Бог те благословио, љубезни! Од куда си?

Панта пољуби проту у руку, а овај га благослови.

— Из Т. . . ., господине.

— Па које добро, љубезни?

— Хе, није то ни видело добра, мој господине, јер од како нам тај наш нови поп дође, од тога доба се код нас мртваци не допојавају, а деца не докрштавају. Па ето, сад реците сами, је ли то добро?

— А како то, љубезни?

Панта му се изјада онако, како је од прилике од грка Спире научио.

— Хе, мој љубезни, имам ја и више такви болесника, које морам да лечим. Али кад би сви људи тако радили, као ти, да у сваку потркушицу потезу проту, то ја онда не би имао кад, ни богу се молити.

— Та знате, господине, ја нисам ни за вас заборавио — окрене Панта, а прота стаде чешће пуштати дим из луле, та ја само хтедох рећи, да сам вам донео — не буд' замерке — петорку добра вина.

— Е, видиш, враг јој баби, баш ти је луда, та моја Наника. Није, да ми је одмах казала.

Панта мало подигне главу.

— А већ је у подруму, господине.

— Е, па то је лепо, љубезњејши, што се ти и за мене стараш. Али тако и треба; јер,

видиш, прота не може ићи копати виноград, ни чувати овце и говеда, па како би онда могао живети, да се ви, христјани, и њега по који пут не сетите?

— Та јест, господине, ал тај наш поп

— Знаш, љубезњејши, прота и попови моле се богу за душе свију вас. За то треба да се и ви њих по чешће сећате.

— Ал моју покојну није наш поп ни

— Па онда, љубезњејши мој, знаш, како оно заповеда наша света црква: „свјашчена лица почитовати.“

— Ал није је ни допојао!

— А знаш ли ти, која су та свјашчена лица?

— Деца недокрштена! Мртваци недопојани! Та то је

— Свјашчена лица, то су попови, љубезњејши мој.

У томе неко закуца на врати!

— Слободно! — викне прота.

— То је срамота! — викне Панта.

На врати се помоли један млад човек. Коса му је од чела до потиока на две стране расчешљана. Капут — као да није на њега скројен. С врата му виси црвен, вунен шал. На жућкастом прслуку му виде се трагови руменике. Чакшире је до душе затегао преко ђонова, ал му за то опет нису допирале даље од чланака. Ципеле, рекао би, да му није један мајстор правио, а обадве су већ заборавиле, од чега се четке праве. У руци држи жут сламни шешир са плавом траком, и за њим струк смиља; а очи му стоје на врх главе, па бљеште, као да су у зејтин умочене.

Чим крочи у одају, направи од себе писмо Г, т. ј. поклони се, па проговори, мислиш, ластино цвркутање имитује:

— Слуга сам покорни, пречестњејши господине!

— Које добро, амице!

Панта Рибарев кад виде, да прота са овим стао у разговор, пољуби га у руку, па вртећи главом окрене натраг у Т.

— Молим, пречестњејши господине, ја сам Јефта Ижичић, совершени препаранд, па сам дошао, да вас молим, пречестњејши господине, да ме наместите на какву штацију за дјетонаставника.

— А имаш ли свидјетелство, да си свршио препарандију?

— Имао сам, пречестњејши господине, ал

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

су ми га украли на скели, кад сам прелазео Дунав.

— Е, па како ћу ја онда веровати, да си заиста свршио препарандију? Је си ли добар певац?

— На служби, пречестњејши господине. Ако желите, да вам отпевам једно многаја љета, да се уверите, — па одмах се накашље, да удеси глас за певање.

— Немој; не треба. Него кажи ми, шта си учио у препарандији?

— Свашта, пречестњејши господине.

— Свашта? А јеси ли научио тамбурати?

Јефта Ижичић се застиди, па мало нижим гласом рече:

— Нисам.

— А јеси ли научио цртати мустре за вез?

Јефта још нижим гласом рече — нисам ни то.

— Е, па то ти онда ниси ни био у препарандији.

— У препарандији баш нисам био, ал сам две године као калфа радио код Гавре кројача у Сомбору. Мајстор гаврина је кућа баш преко пута од препарандије, а имао је увек по два препаранда на стану, па што су ови у школи учили, то сам ја опет од њих код куће научио.

— Хм, хм. Па ко ти је онда дао свидјетелство?

— Украли су ми га на скели.

— Ал ти рече, да си имао свидјетелство о свршеној препарандији.

— Ја сам мислио, пречестњејши господине, да ви за мој вандербух питате

Прота се окрене од њега, па смешећи се пође по соби, а у себи помисли, — овај ће добар бити за попа Илију. У Т. ни тако нема сад учитеља.

— Молим вас, пречестњејши господине, па ја ћу научити још и тамбурати, и цртати мустре за вез, само ми и дотле дајте какву штацију.

— А ти иди у Т. па кажи оцу Илији, да сам те ја послао. Онде ћеш појати у цркви, па ако се оцу Илији допаднеш, реци му, нек ми пише, па ћу те тамо наместити.

— Љубим десницу, пречестњејши господине.

Јефта се поклонил, узме пут преда се, па хајд у Т.

Док се он код проте бавио, дотле је Панта Рибарев походио пријатеља свога; а док је са пријатељем у дивану чапу и другу вина попио, дотле је Јефта Ижичић добрим отпешачио.

Панта га је тамо на по пута стигао.

Србину је замука, седети сам у празни коли.

Нек стигне кога, да пешачи друмом, примиће га на кола, па ма тај пешак и Маџар био, или ма да га онда и први и последњи пут видео.

Е, а како не би Панта Рибарев позвао Јефту Ижичића на кола? Та они су се већ видели, па то је довољно, да буду знанци.

Кад га сугстиже, а он пусти коње, да иду, како им је воља. Пантини коњи су радо ишли ногу пред ногу. Запне узде за левчу, извади кресиво, а све погледа на Јефту, који спрам кола пешачи, чекајући, као неће л' га овај замолити, да га прими на кола Ал Јефта удесио корак, па ни да се обазре на Панту.

Панта већ украсао ватру, запалио лулу, пустио неколико густих димова, — а Јефта му се још и сад чини невешт.

Није вајде, мора он њега ословити.

— Хеј, момче, од куда си?

— Из Срема — одговори Јефта.

— Па куд путујеш?

— У Т.

— Е, па седи овамо на кола, та и ја сам из Т.

Јефта се попне на кола, а Панта Рибарев ошине коње, па покасаше ћутећи једно две дужи, рекао би, хтеде тиме показати Јефти, да се нема за што кајати, што је сео на кола.

Кад коњи опет лакше пођоше, онда ће Панта да поведе разговор:

— Па шта си ти, момче?

— Свршени препаранд.

— А шта си радио код проте?

— Искао сам штацију.

— Е, па шта ћеш сад опет у Т. . . ?

— Господин прота ми је обећао, да ће ме онде наместити за учитеља, само ако се допаднем оцу Илији.

— Хм, хм. Дакле нама за учитеља? — вртио је главом Панта Рибарев.

— Па вама, да бог ме, кад кажеш, да си и ти из Т.

— А хоћеш ли и ти бити такви, као наш поп што је?

— Од куд ја да знам, какви је ваш поп?

— Кад крсти, не докрштава; кад сахрањује, не допојава. Ето, какви је.

— А, то код мене неће бити. Мој чича, док чујеш мене на опелу појати, и сам ћеш зажелити, да умреш, па да те ја опојам.

Панта га стаде по преко мерити.

— Познајем ја много попова, који су ништа спрам једног препаранда. Ал чекај само, док ја будем ваш учитељ!

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Панта скоро нехотице ошине коње, и док ови касаше, дотле се на коли ћутало.

Тако стигоше до „звезде“, што ће за т—ђана толико рећи, као да је већ и код куће, јер одавде си за добро четврт сахата у Т. — „Звезда“ је крчма на друму, крај које ретко која кола прођу, а да не стану пред њом.

Ни Панте се не може на ино.

Ст, оха!... Хајде, синовче, да попијемо чашу вина.

Јефту није требало двапут звати.

Кад су већ сели у крчму, па једну и другу чашу испили, онда ће Панта опет запитати Јефту:

— Па ти хоћеш дакле да будеш наш учитељ?

— Та ако се допаднем вашем попу, онда ћу и бити.

— Ал ако се људма и грку Спири не допаднеш?

— Каквом грку?

— Па нашем грку Спири... Хее, мој синовче, чекај, док те тај стане езамилirati!

Јефта се баца у бригу. Није знао, да човек мора и пред грцима испит полагати, ако хоће где да буде учитељ.

— Тако је то богме, мој синовче. Није то доста, само попу се допасти.

— Е, па знаш шта, чича, — досети се Јефта. — Ето видиш, ти сад већ познајеш мене, па ћеш ме одвести вашем грку Спири, и

казаћеш му, да би ја баш добар био вама за учитеља. Шта велиш?

— Та то могу, јер ето — хвала богу — ја те сад већ познајем. Само шта ће грк Спира рећи?

— То је већ моја брига — одговори Јефта поуздано, мислећи, да је сад већ пут и онамо утрвен, само кад је нашао, ко ће га и грку Спири препоручити.

— Е, па добро здравље, синовче! А већ што се мене тиче, — Панта Рибарев је увек био човек на свом месту.

— Живио, чича Панто!

— Хеј, крчмару! Дед још једну донеси!

Једну по једну, па их је ту и вече стигло.

Панта Рибарев се већ накренio на једну страну, а Јефта на другу, па час пљуцкају, час опет климкају главом над столом.

На послетку дође крчмарица, па продрма Панту за раме.

— Хеј, чича Панто! Та ти си и заборавио, да си прекјуче жену сахранио. Што не идеш кући? Ено ти коњи већ до колена ископали јаме пред механом.

Панта дође мало к себи, плати вино, па се које како, и он и Јефта попну на кола, а коњи су већ и сами знали пут до куће.

То је највећа срећа за пијаног човека, кад је на коли.

(Наставиће се.)

СЕОСКИ СУД. *)

ПРИПОВЕТКА И. ПАТАПЕНКА.

I.

Та ли све не напричаше! Чудеса! Ал ко би томе још веровао! Можеш веровати чему год хоћеш на свету, па ма шта било, ал како овом да верујеш! Ето рећи на пример ово: на врх звонаре Гусаковачке је звоно, велико звоно, тешко тридесет и четири и по пуда (знате, на свету има и већих звона, али у Гусаковци га већег није, и није никад ни било). Сад да ко дође, па да прича о том звону ево ово на пример: сишло се то звоно, па отишло у бирц, наручило полић ракије и још се мало уз то прихватило. Кад би на пример и то чак ко приповедио, пре би се могло веровати, нег оном, што причају по селу. А где би то било? Двадесет година живели као једна душа. И венчали се у

један дан. Ево како и за што: покојни отац Аристарх остарио човек, изнемогао, па гледао себи да олакша. Скупи увек двоје, троје, а каткад бога ми и четверо сватова у један дан, па он то на брзу руку сврши. Он напред, свати за њим, обиђу неколико пута око стола, ђак и црквењак отпарају које „Исаије ликуј“, па готов посао. За то су и набавили за Гусаковачку цркву по туцета јевтиних венаца. А молим вас само, која се црква још може похвалити, да има толико венаца! Сељаку попино венчање све једно: само кад је по закону. Ето, тако се и они венчали. Напред ишао Терентије Здибај са дивном невом Олењом, а за њим Андрија Кившенко са Параском. (То вам је дивота била. Ставна, прикладна, као вита јела. Те лепоте у царевини нема. Па тек оне дуге обрвице! А

*) Превод с руског. Оригинал је у „Веснику Европе“ свесци за август 1884.

коса! Светло руса, дуга, па густа, баш као два, тек тек скошена, снопа шенице. Ал што и да говорим о лепоти њеној, кад је на далеко била чувена.) Мудро је то учинио отац Аристарх. Од то доба су ва веки заједно. Прво и прво подигли дворе, једно поред другог. Ако ће у поље, воз Терентијев за возом Андријиним; ако ће у бирц, — Андрија седне до Терентија; па онда и то: и посте заједно, а посте у велики пост. Истина, баћушка попа се мало једи, што не посте и у Петров. Сваке године узимали су под аренду дванаест десетина земље у властелина: све по пола, и риск, и работа, и сејање, и хасна и штета. Па ето, ти се пријатељи завадили. Ал ко ће томе веровати! Није то лако, посвађати се. Терентије на пример воли мало да гуцне. А Андрија опет — та није ни њему гркљан завезан! Ал Терентије воли да гуцне јуначки, а воли и да се насвира, па кад дође кући, чисто други човек: то ће разбити прозор, то превалити корито с тестом, то замахнути на Олењу — само замахнути, јер Олења није жена, да се не уме наћи. Дао је и њој бог шаке! Ископала би очи сваком, ко је дирне, па ма то био и сам сеоски кнез. Када дакле настану таке прилике, Терентије се одмах дигне к Андрији. Ту сад настаје читање лекција, ту се просипају силни изрази, набрајају сви самртни греси. Така му је нарав! Ту се, на пример, чује питање: како може мајчица земља и да га држи на себи, како га не прогута, јер је, тамо он, хуља и лопина (њега, т. ј. Терентија, преварио и закинуо му од прошлогодишњег жита). П'онда је тамо он, т. ј. Андрија, прељубник, јер хоће да заведе Олењу, па онда је још — ох, да страшне речи: безбожник, јер не ће да пости и у Петров пост. Наравно, ми овде нисмо из деликатности написали све изразе; ал Терентије баш није знао за деликатност. Он је говорио силно и отворено. А Андрија? Он ћути, к'о да нема језика, па само удешава, или оштри косу, а тек каткад, кад Терентије избаци какво отмено словце, а он се насмеши, па поглади брке. Кад Терентије испразни сав запас кривда и пребацивања, а Андрија ће му са свим мирно:

— Но, Терешка, сад иди, па се лепо испавај.

И Терешка се са свим лепо упути у своју кућу.

Па како да се завади с таком душом, као што је Андрија? Та он ћути, ма му шта рекао. Другом — е хе, не би тај оћутао, ал од Терентија — решпект... Зна добро Андрија,

да то није из злобе. Така му нарав! А у Андрије опет доноси нарав, да не мари у ветар говорити. Он пази, кад ће шта рећи.

Сад се ето пронесе на мах глас, да се њих двоје задавили. А да нису како год жене?... О, тај је народ на свашта кадар! Оно нико није опазио, да је Олења имала што с Параском. Никада! Хе, али ко је још чуо и видео. да две жене, које живе једна тругој скоро испред носа, које се сретају по десет пута на дан... па да су те жене живеле мирно и да никад не шчепа једна другу за кике. Та тог нема, од како је свет саздан! Оно, можда и тог има, тамо, у вароши, ал на селу — јок. А ко ће у Гусаковци веровати, да и у вароши тога има. Тек код нас тога не беше. Само сада, што Параска и Олења ево већ два-десет година живе лепо и још се никад не завадише... Истина, било је — без тог не иде. Каткад се набури Параска, па дан два ни да завири к Олењи. Особито се онда попречно гледали, кад су пекли хлеб. У Параске се сплињо, а у Олење није да је нарастао, већ да га на изложбу пошаљеш. Десио се каткад и то, да је Олења напујдала вашку на Параскино свинче, али, ту је узроком било благородно ревновање, јер у Параскине крмаче беше више сала, нег у њене, т. ј. крмачине, вршњачине, која беше Олењином својином.

Него та дурења и бурења нису дуго трајала. У првом случају пошаље Олења Парасци један хлеб, а у другом, Параскине вашке знале се добро са суседима, те брзо престајали од хајке.

Према томе, није ни могло бити — заваде. А међу тим, цело село све бруји, како су њих двоје раскрстили; шта више, Андрија је оправдио и капицик на тараби, који је водио из једног дворишта у друго. Сви то веле. Но и то још није доста. Кажу чак... да су Андрија и Терешка дали тужбе у суд један на другога. Прво се тужио Андрија — против Терентија, па онда Терентије против Андрије...

... Двадесет година! А сад раскрстеше, па још с тужбама. Свакако ће појка прве недеље држати о том слово. Ја још мислим, да би њих обадвојицу требало место сваког суда у цркву. Треба дозвати и Андрију и Терентија, па држати молитве над њима и светити водицу, јер... то су нечиста посла. Не спава он, некрст. Није њему годно тихани санак за ових двадесет година, од како је видео да људи живе анђеоски. Замутио је он.

Него, треба се распитати, шта је и како је то.

II.

Тако је, људи божији, тако је! Не рекох ли ја!! Жене, па жене! Какав је то свет! Двадесет година живели као једна душа, а сад — пуче Па о шта се завадише? Знам да не ћете веровати док вам кажем, ал тако је. Почело се због једног — назимета.

Десило се то некако баш у недеље пред ускрс. Та је недеља за прасице најгоре време, а то за то, што их у то доба највише кољу. Прасе, због кога се све започело, већ лепо одрасло, тако, да баш није скоро ни било више прасе. Беше то назиме, то јест така личност, којој ће данас сутра нож под грло. Назиме то беше Андријина својина, а понос целе породице Кившенкових, јер око Ускрса ишчекиваху од њега подобро масти. Али то никако не могаде бити узроком, да му Терентије и његова породица завиди, јер се и њихове ускршње наде винуте опет до скоро таког примерка свињског рода. Назимад обе породице одрасла заједно, провели заједно младост, те се живели исто тако дружевно, као и њихове газде. Врло тужан догођај у животу обојице беше, што им зао удес наменуо, да буду заклани једног истог дана, баш у чисти понедељак. Беху, јадници, обоје лепо однеговани. За њима су ишли и на њих пазили више, нег на малолетне чланове двају породица „Здобијата“ и „Кившењата“, који одрастише на вољу божју јер се нико не умеша у њихов удес.

Млади другови се одликовали веселом нарављу, али, на цвети постадоше на мах нешто натупштени. Беше то неко предчувство неминовне пропасти, која ће их задесити за неких двадесет часова.

Тога дана, сунцу на западу, шетали злосрећни другови по дворишту Терешкином, баш онај мах кад Олења узе бич у руке и пође пред кравара. Поглед јој и нехотице паде на назимад. И неповољно их стаде сравњивати. То сравњење не испаде у корист онеме, који беше дика њене породице. Охохо! А откуд то? А како то? А где би то могло бити? Та она није жалила ни помија, ни мекиња, све могуће остатке зелени, лубеница, диња, краставаца, разне остатке из кухиње, једном речи, сваки гад, што јој само дошао до руку, све је то ишло да се зајази благоутробије поноса њене породице. А гле сада чуда! Параскино назиме

изгледа, као да је два месеца старије од њеног, и има ваљада петнаест фуната сала више од њеног. А родили се у исти дан, одрасли на истом ваздуху. Е, па да се не залеже после тога у њезином домаћинском срцу првић зависти? То је само собом дошло, и заиста, ту није била намера, за рана смишљена. Две грдне вашке лежале ту, грејући се на последњим зракама сунчевим.

— Белов, гаров! кличе Олења (без сваке, у осталом, злобе), указујући на комшијско назиме и пси се дигосе у потеру. Но, по обичају на скоро престадоше и не нанеше никаква вреда суседу. Па то баш није ништа тако особито. Није се то сад први пут десило. Али на срећу био ту Митка, деран око осам година. Он, наравно, похита одмах матери, да јој јави, какву увреду нанеше предмету гордости целе њине породице. Параска, наравно, узме то на знање и намисли, да одмери истом мером, т. ј. да напузда своје псе на суседово назиме. Тако ето оба злосрећна предмета гордости две породице, не могаху мирно провести ни последње часове млађаног живота. И то све још не би ништа било, да се на том свршило. Наста и грђе зло. Нико не зна за што, тек Параскино назиме тог вечера тако занеможе, да га морадоше сместити у шупу и удецити му постељу од најбоље сламе.

Уз то му донеше још и лепе понуде: мекиње у топлој води. Но болесник окреташе главу од свега тога. На његовом лицу беше израз бића, које је разочарано у радостима земаљскога века. Нико не мога разазнати, шта га навело до тако мрачног погледа . . . Свршетак да и не казујемо; сваки ће му се довити. Беше уз то још и неких злосрећних слутња (као што горе наговестисмо) а то све доведе га до нервног растројства. И нападај Олењиних вашака беше од силна утиска.

У свему томе било је једно јасно: требало се оканути свих сањарија о салу. Ко ће заклати болесно живинче? Прво и прво, за једну ноћ ће врашки измршавити, биће му и горе, а друго — Бог зна, каква је то бољетица. Можда је и така, да га не треба ни јести.

Ту се ето зачело. Параска да побесни. А и како не би! Ко је ту крив, ако не комшијница? Митка је видео рођеним очима, како је Олења пујдала вашке на њено назиме. А да ту нема чега, што би она, добричина (!) пујдала вашке. О, о, знамо ми њу, та то је грдоба, та халача, завидљивица . . . Молим вас

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

само, што 'но реч, ако ћеш да познаш човека, ваља с њиме да поједеш само три пуда соли, а она је с Олењом и више појела, па је није

познала. Завидљивица је она, те још каква. Видела је, да је у њеног назимета много мање сала, па јој није дао ђаво мира.

(Наставиће се.)

ИЗ МАРЛОВЉЕВОГ „ФАУСТА“.*)

ЧИН ПЕТИ, СЦЕНА ПОСЛЕДЊА.

Фауст (сам).

(Сахат избија 11 часова.)

Још један час
Остаје ти да живиш Фаусте,
Па онда ето мука вечитих!
Заустави се бездно димећа
Небесних сфера! Време устав се,
Да кобна поноћ никад не дође!
Ти светозарно око природе,
Јави се опет! О, сунце, донеси
Вечити дан, ил час продужи
Годину једну, месец, недељу,
Ил само данак, да се покајем,
Да спасем себе мука вечитих!
O lente, lente currite, noctis equi!
Ал звезде враћају се све, и време
Лети, лети. Проћи ће часи и ђаво
Ево га за мном, — одох на веки!
Не, отећу се, бићу на небу! Ко је то,
Који ме вуче доле? — По тамној земљи
Христову видим проливену крв.
Капљицу дајте па сам спасен већ!
О, Христе мој, не одбацуј ме!
Шта, ја га својим Христом називам!
Ах зваћу га, нећу престати!
О, Луцифере! Ах, све је исчезло!
Само се пружа рука сатане
И лик страхотни. О силне горе!
На несретнога сурвајте се! Скријте
Мене од тешког гњева неба!... Не?
Онда ћу удрит главом о земљу.
Раствор се земљо! И земља ме неће
Да скрије већ! О, звезде, ви светлесте
Када се родих, а утицај ваш

Одређуј смрт и ад... дигните
Фауста горе, ко дим са земље
И нек ме ватрен облак сажеже!
Нек падне тело, само вечни дух
Лазурном небу да се узнесе!

(Часовник избија на 1/2 12.)

Ближи се поноћ! О, ако ми
За грехе душа мора страдати
Бар нека буде краја страдању!
Нек сам у аду лета хиљаду,
И сто хиљада, ипак спашћу се.
Али су душе муке бескрајне,
О, зашто душом обдарен сам ја?
Ил зашто ми је душа бесмртна?
О, Питагоре! Што ти наука
Истинска није? Сад би и мој дух
У дивљег звера уселио се,
Кад умре звер и душа његова
У стихијама тоне. А моја
У вечном аду мора живети.
Нека је проклет ко ме родио!
Не, ја сам проклет сам! Нек је проклет бес,
Који ме лиши раја небесног!

(Избија поноћ.)

Поноћ! Поноћ! Распадај се тело
Да те сатана у ад не носи!
Распи се душо у дажд над морем
И у њега без трага пропадај.
(Гроб пукне, улете ђаволи.)
Спаси ме небо! Не удри страхотом,
Ехидне, змаје! Дајте ваздуха!
Не шири чељуст вечни аде, не!
Не, Луцифере, сажећи ћу све.
Све књиге моје!... О, Мефистофеле!

Драгутин Илијћ.

* Христовор Марлов, енглески драмски песник и савременик Шекспиров, родио се 1563. Учио је више науке али их је ипак напустио и постао је глумцем; наскоро је напустио и ту струку и предао се са свим песничтву. Због девојке буде 16. јуна 1593. од супарника убијен. Као драмски песник био је достојан предходник Шекспиров, на ког је прилично уливисао. Најглавнија су му дела: „Живот и дела дра Фауста“, „Едвард II.“ и „Малђански Жид“ — Немачки песник Ернст Вилденбрух написао је пре кратког времена трагедију „Христовор Марлов“, у којој је црпео предмет из живота тог енглеског песника.

ИЗ ГЕТЕОВОГ „ФАУСТА“*)

Д Р У Г И Д Е О.

ПЕТИ ЧИН.

Велико предворје палате.

Буктиње.

Мефистофелес (као надзорник иде напред).

Ход'те амо, ход'те сад,
Млитави Лемури!
Жилави костури!
Скрпљена недоношчад!

Лемури (у хору).

Чинићемо, што се иште,
Чусмо, да ће штогод бити,
Бар широко ту земљиште
За нас ћемо задобити.

Ево коље ту шиљасто,
Дуги ланац, да се мери;
Ми смо звани, али зашто,
То смо већем с ума смели.

Мефистофелес.

Не тражи се вештачки начин ту;
Тек само рад'те како знате!
А ту најдужи нек се пружи,
Остали траву поткопајте су!
За оце наше к'о што с' радило некад,
Издуб'те подугачак ви квадрат!
Из палате у тесну кућу ту,
Тако ће лудо свршит' се напослетку.

Лемури (копају, несташно).

Млад сам вол'о и живео,
То је било слатко здраво;
Где с' свирало, веселило,
Ту сам и ја поиграв'о.

Подмукла ме старост сада
Својом штаком погодила;
Зап'о сам за гробна врата:
Отворена зашт' су била!

Фауст (излазећи из палате, пипа по доврацима).

Лопата звукет угодно се чује!
Множина то је, што ми служи,
Што земљу собом измирује,
Таласу не да, да се размахује,
Обручом чврстим море сад што кружи.

Мефистофелес (на страну)

Ипак за нас је цео напор тај
И насипи и твоји гатови;

Јер спремаш већ Нептуну ти,
Том морском даби, добар залагај.
У свакој врсти ви сте изгубљени;
Елементи су с нама заверени,
А да се ништи, то је свему крај.

Фауст

Надзорниче!

Мефистофелес.

Ево!

Фауст.

Ма како ти гледај,
Множину раденика набави,
Подстакни слашћу и строгашћу њи',
Намами, плати, натерај!
И сваки дан да сте ми вест донели,
Да л' с' дужи јарак, што смо подузели.

Мефистофелес (полугласно).

Ма начуо сам, није ствар то така,
И неће бити јарак, него — рака.

Фауст.

Дуж горе вуче бара се,
Те кужи, што смо задобили све;
Да одведемо блато смрдљиво,
Добитак би највиши био то.
Отворио бих милионима ту стан,
Сигуран не, ал' радом слободан!
Зелено, плодно поље; човек, стока
По младој земљи вољно заузет,
Настањени крај силног брешка тога,
Што нагомила смело-вредни свет.
Унутра ту земаљски биће рај;
Нек бесни онда плима чак на крај,
Нек пљуска где да продре силом свом,
Кад исправља се квар свеопштим нагоном.
Да, мисли такој са свим сам одан,
Мудрости закључак је задњи тај:
Слободу, живот тек завредио је онај,
Ко мора да их задобије дан на дан.
И тако проводи, окружен невољом,
Детинство, човек, старац овде годином.
Такав бих метеж им'о преда мном,
Земљиште слободно и народ слободан.
Тренутку смео бих тад рећи ја:
„Остај још ту! та леп си тако ти!
Ма траг живота мога земнога
У вечностима не мож пропасти!“

*) У данашњем броју доносимо из Гетеовог и из Марловљевог „Фауста“ оне приворе, у којим у оба песника Фауст умире. То смо учинили с тога, да наши читаоци могу да упореде схватање једног песника са схватањем другог у погледу тог тако деликатног тренутка. — У.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У слутњи к срећи тако великој
Уживам сад тренут највиши свој.
(Фауст клоне, Лемури га прихвати и положи га на земљу.)

Мефистофелес.

За њега нема сласти ни ужитка ког;
Тако се отима за новим само ч'м:
Последњег, худог, празног часка тог
Држ'о би се, сиромах, још са свим.
Који ми тако крeпко се одупир'о,
Надвлада време, старац лежи ево то.
И сахат стаде —

Хор.

Стаде! Ћути као поноћ.

Сказаљка паде.

Мефистофелес.

Паде; сврши се!

Хор.

И прође све!

Мефистофелес.

И прође! Глупа реч. А зашт' да прође?
Та било па и није, свагда то те то!
И нашто да се ствара вечито!
Да оно што се створи тек разори!
„Ту прође све!“ Шта значи то баш тако?
Да није било никад ни онако;
Ипак се кружи, као да је ту.
Вол'о бих с тог празнину вечиту.

НОВИЈА ПОЉСКА КЊИЖЕВНОСТ.*)

етко је народ који те среће, да у *исто доба* дође до врхунца политичке и књижевне висине, да споји спољашњу моћ са унутрашњим цветањем. Те је среће била у пуној мери једино стара Грчка, а што неки спомињу Французе за доба Љубевита XIV., Енглеze за владе Јелисавете и Шпањолце за време Филипа II., као сјајно доба душевне и државне превласти — то лежи већином у прецењивању тадашњих прилика. Једина се Енглеска може у том погледу изузети, јер се у доба ширења њене власти појави и највећи драмски геније, Шекспир. Италија и Немачка су доживеле златно доба своје књижевности баш онда, кад су на политичком пољу биле можда на најнижем ступњу.

Пољска се књижевност приказује врло чудновато: она је дошла до вршка свога цветања 30—40 година после пропасти своје самосталности. У повесници пољске књижевности истиче се истина т. зв. златно или Сигмундове доба од 1520—1640., за време сјајне владавине Јагегонá и првих Ваза, кад су се истицали Јан Кохановски, Реј и Сарбјевски; али је то све незнатно према добу Мицкијевића, Славацког, Красинског и њихових последника. Од тих ироја још је у животу једини Богдан Залески а и он је ућутао већ давно.

Да садашња пољска књижевност не достиже великане оног сјајног доба, али да ипак има свог значаја и своје вредности — то да изведе задатак је ових редова.

I.

У Пољској је лирска књижевност, као скоро свуд у свету, чудним путем пошла У осталим зем-

љама заћутала је с тог, што су политичке, научне и економске прилике отеле маха; у Пољској је пак жалостан излазак последњег устанка, год. 1864, јако потресао сав народ. Омладина се листом подигла против идеализма, илузија, сањарија и нџомог бола, дакле против свега, што се до сад опе-вало. Часопис *Przegląd tygodniowy*, који је од 1866. почео у Варшави излазити, напао је оштро све идеалисте и мукоболне, све усхићене и занешењаке, и довикивао им: „Ви нисте деца нашег века, ви не разумете ово гвоздено доба, које хоће да иде новом стазом и да вам отвори нове изгледе. Певајте друкче, певајте напредак, рад, проналаске, будућност, или окајте се певања.“ Та се лозинка на брзо распространила по народу; омладина је напустила песничтво и латила се истраживања, материјализма.

Тај је преврат пореметио све лирике: гдекоји — не најгори — пођоше са струјом, те опеваше пару, електрицитет, здружење и бригу за сиротињу. Гдекоји — неки боље — стадоше тој струји на пут, јогунасто, подругљиво, и исмеваху т. зв. доба разума; најбољи пак покрише главе и преломише гусле. Погледајмо сад оне, који још певају и оне, који су ућутали. Међ овима је на жалост најзнаменитији пољски лирик *Корнелије Ујејски* (рођ. 1823. у Беремјању, у Галицији), који је после сјајног почетка а мутног наставака данас умукао са свим. У двадесетчетвртој години узвио се Ујејски нечувено нагло до највише славе и популарности. Његова песма „С димом пожара“ постаде за годину дана свеопшта народна песма у најбољем смислу речи; њу су певали сви, у црквама и

*) У немачком часопису „*Deutsche Rundschau*“, који под уредништвом Јулија Роденберга у Берлину излази, написао је год. 1882. Отон Хауснер, члан државног већа у Бечу, знамениту студију о пољској књижевности за последњих двадесет година. Ту студију доносимо ево — према простору нашег листа — у изводу а у намери да наше читаоце ближе упознамо са значајном књижевношћу пољског народа. — У.

по народним зборовима с побожношћу и с одушевљењем. А та слава, то отимање маха песме му у народу, беше заиста заслужена. „Плач Јеремеје“ (у Лондону 1847.) за тим „Библијске мелодије“ (у Лавову 1851.) највернија су подражавања старојеврејског духа у модерном руху, у којима беху чудновато спојени дивља страст, страховити јаук и оданост. Али баш најдивнији одломци са својим притајаним жаром и збијеним мислима не могу се никако превести, јер губе све од големог полета свог. Утисак те песме на пољски народ био је елементаран а с песмом заједно би и песник најсјајније одликован. Варош Лавов даде му једно добро своје под закуп а под условима, који су слични награди народној; кћи старог и славног племена, грофиња Каморовска, пошла је за њега. — Тада се с песником деси нечувени душевни преврат. У пуној млађаној снази умори се он, песнички му извор усане и оно мало, што је по кад кад издавао на свет, беше тако, да је боље, да се и прећути. Тужно чуђење пријатеља и поштовача његових огорчило га је, живот му постаде теретан, са женом се развенчао — и данас је највећи пољски песник међу живима усамљен и мргодан, у 62. години изгорели вулкан, пушта рушевина.

Песник, ког су поштовачи неко време срањивали с Ујејским, је *Теофил Лемарговић* (рођ. 1822. у Варшави). Од малена се борио с невољом; али гвоздени труд његов накнадио је оно, што је у младости пропустио, он се изобразио сам и набавио је себи независан ако и скроман положај у Италији, камо се год. 1854 преселио. Први његови покушаји нису наишли на одзив и тек у Италији, пун тежње за својим пољским шумама и за звуком народа свог, наишао је на прави глас, који је на брзо у домовини му нашао своје признање: живот у колеби, у шуми, по сплавовима Висле а све провејано побожношћу и мирисавим народним бајкама. „Пољска земља“, „Мале гусле“, „Уехит и богородица“, „Рацловићска битка“, „Одјек са Висле“, „Јагода масовске шуме“ и др. мн. беху у том правцу и неко време, кад су великани умрли, Ујејски ућутао и Вићентије Пол се преживео, беше му слава велика али и прелазна. Славили су га као правог народног песника а сад — песник још живи — напустили су га и најодушевљенији поштовачи његови. У песмама његовим много је што је лепо, али је то све без меса и крви, све је идеализирано, нежно, млако, шећерно и од народне песме врло удаљено. Његови производи имају само светлости али немају сенке, те нису ни пластички ни истинити. То се види особито у песмама, где описује битку; ништа снажног, ништа једног. Двана-

ест година има, како је ућутао и он, зловољан, у раздору са светом и са животом, тражећи у вајарству утехе. У Италији пак наишао је на признање; многе песме његове преведене су на талијански.

Мичислав Рамаповски и *Карло Бжасовски* су после красног почетка умукли такође; први у рату 1863. а други на свом добру у Малој Азији.

Међу онима, који заиста теже и раде, који се боре против нове струје и од којих се још боље што може очекивати, заузима *Адам Асник* (књижевно име: Ел — и; рођ. 1838. у Калишу) прво место. Песме његове не понесу собом душу читаочеву, не јуришају небо с питањима о нерешеним загонеткама, не ускомешају дубине душевног живота. Асник пева што му годи а што се тиче спољашњег облика, прави је уметник. Он се измирио са садашњошћу, он је спевао све, и то чисто и лепо, разумно и јасно али не полетом, који осваја. У последње доба одао се драми, а то поље није за њега.

Поред Асника је најзнаменитији лирик *Леонард Савински* (рођ. 1831. у Подолији), вођа варшавске песничке школе, против ког су највећма насртали „трезвени“ и „позитивисте“. Савински је у својим песмама више мутан, и тек по кад кад севне која мисао кроз њих. У облику су му песме час потпуне час пак забатаљене. Противан је свему, што је донео овај век, духу, тежњи, социјалној му згради; он је јогунасти песимиста, који би човечанству да препише друге путеве, којима је мета у магловитој неизвесности. Ипак занесе по кад кад. И као што је он своје доба неправедно осудио, тако је с њиме поступила критика па и публика. Повод тој осуди лежи можда у том, што није, као год и Славацки, сву невољу и сав јад своје отаџбине приписао само страниј владавини, већ је и својим земљацима многу истину казао у очи. Али што се опростило великану Славацком, није Савинском, и после првине му „Из живота“, која се на брзо распространила, није више нико хтео да зна за лепоте и истине у другим му делима, у „Сатири“, „Одломку“, „Украјини“ и „Грофу Јарошу“.

Око Савинског се групирали многи песници, који су већином погрешке му присвојили не имајући врлине његове. Све те песнике је критика немилостиво мрцварила и њихове производе „шпитаљском лириком“ назвала. Међ те песнике спада *Богумил Асис*, који је ипак лепо што створио, као „Суламку“, „Валхалу“ и др. За тим *Ардон* (књ. име за *Владислава Шанзера*), који је, натеран од критике, спевао невоље и труде бедних и сиротих, спевао борбу за опстанак, и рад као највећег утешатеља хвалио. Међ т. зв. „плачне“ лирике спадају *Мирон* (књ. име за *Александра Мишоа*) и *Флоријан* (књ.

име за *Станислава Рметковског*), који су и живот људи и живот народа, који су прошлост и будућност умотали у црни veo. *Виктор Гамулишки* пак напустио је подражавање Славацког, и почео се ругати испитачима, који нису ништа пронашли и безбожницима, који се клањају Дарвину а не разуму га.

Фелицијан Фаленски (рођ. 1825.) је уметник што се тиче облика али и ништа више; песме су му шупље и немиле. *М. Радок* (књ. име за *Николау Бирнацког*, сад књижара у Лавову) је сатиричар и то прилично неотесан, који је особито исмевао друштвене прилике. Најбоље му је испао за руком превод Беранжера.

Од жена се особито истакле три, али у различном правцу.

Деотима (књ. име за *Јадвигу Лушчевску* рођ. 1830. у Варшави) одликовала се као импровизаторкиња ваљдне способности; али кад је почела и да пише, угаси јој се звезда на брзо. Њен велики спев из прастарог доба Пољске (Лех — Ратчинова — Вишимира — Дванаест војевода) није имао успеха са сувише протегнутог и расплићеног садржаја и са уметнутих сентенција, пуних немогућности. У последње је доба прешла на приповетку, али са сличним успехом.

Нарциса Змиговска (књ. име *Габријела*, рођ. 1819. † 1877.) певала је „Слободне часе“, спев

пун лепих мисли и узвишене збиље. Њеним трагом полази сад *Марија Капоиницка*.

Марија Бартус (рођ. 1849. у Коломеји) пуна је пријатне љубазности и простодушности. *Северина Дугинска* преводи све, што јој дође до руке, а пише песме о свачем на свету.

Венцеслав Шимановски (рођ. 1833. у Варшави) сатиричар је, али доста неопасан. *Карло Звиздински* и *Станислав Грудзински* песници су нове струје, који омладини препоручују да напусти одушевљење и идеализам већ да учи и да ради.

Платон Кастеџки и *Владислав Белза* песници су природних врлина и отачаственог одушевљења. Ваља споменути још и то, да су се *Ј. Ј. Крашевски* и *Јосиф Шујски* такође покушали у лирици. Први је певао „Химне бола“ и епску трилогију из литавске историје „Витолоранда-Миндовн-Витолд“, у којој описује борбу хришћанства са кумирством. Славни историк и драматик Шујски певао је „Пророкову смрт“ и „Обрану Ченетахове“, отачанствене спеве.

Као што се из овог прегледа види, мало их је, који су изабрани на пољу лирског песништва. Па жњу заслужује околност, што Познањска нема никаквог песника и што су и у Варшави све ређи прави песници. Од заступника новије, радикалне струје истакао се једини *Јулијан Ажоровић*, који је за своје идеје нашао ширу публику.

КЊИЖЕВНОСТ.

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ.

СОЛИДНОСТ КЊИЖЕВНОГА РАДА Г. АРХИМАИДРИТА ДУЧИЋА.
(Свршетак.)

II. Да проговоримо сада коју о историји оцено и приказа Дучићевог под бр. II.

Новембра прошле 1884. године један мој пријатељ у разговору са председником српскога ученог друштва, г. Владимиром Јовановићем, и г. арх. Дучићем, напомене им, да ја пишем расправу о питању: „Ко је наследник пећке патријаршије“, на што му и један и други, а особито г. арх. Дучић рече, да је то у данашње време врло важно питање, те га замолише, да ми говори, да ја исту расправу што пре довршим, и да је пошљем српском ученом друштву.

На овај глас ја се пожурих са истом расправом и преко једног свог пријатеља из Београда доставим је некако на свршетку новем-

бра 1884. секретару српскога ученог друштва г. Јовану Бошковићу.

Овај је изнесе пред одсек за философске и филолошке науке и на VI. састанку, држаном 13. децембра 1884. под бр. 2 записника исти реши, да се иста моја расправа да на оцену гг. арх. Дучићу и Срећковићу.

Г. Срећковић већ после два дана т. ј. 15. дец. 1884. преда исту моју расправу г. арх. Дучићу, изразив се о њој, — као што ми под 16. дец. 1884. писа пријатељ мој из Београда — „да му се особито допада, да ју је већ предао Дучићу, и да ће се извесно и овоме допасти.“

Шта би сваки солидан књижевник чинио, да је био на месту Дучићеву? Не би нипошто примио рукопис, у којем се расправља оно исто питање, којим се баш онога часа и сам бави; а тако би радио за то, да не би дао повода

ничијој помисли на могући несолидни рад. Али у господина су архимандрита другојачији појмови о солидности рада књижевничког. Он узима моју расправу, али је само не даје тако брзо из руку, као што је дао г. Срећковић, одмах после два дана, већ је задржава код себе читава два месеца, од 16. дец. прошле, до 16. фебр. ове године. И последица томе би: да је г. арх. Дучић на основу исте моје расправе написао своју поменућу оцену и приказ Милашеве брошире, у којој је оцени све главне наводе из моје расправе навео, и исту је своју оцену и приказ прочитао у седници одбора за државне и историјске науке од 3. јануара 1885. (дакле баш између 16. дец прошле и 16. фебр. о. г.) и настојао на томе, да иста његова оцена и приказ изиђе пре моје расправе о истом питању у Гласнику, што му је испало за руком.

Оцена и приказ г. арх. Дучића о Милашевој брошири изишла је као што напред рекох у 60. свесци Гласника, а моја расправа о истом предмету изишла је тек у 62. свесци Гласника, и то због тога, што су о њој г. арх. Дучић а Срећковић тек у седници одборској за историчке и државне науке од 16. фебруара 1885. реферисали и рекли да заслужује, да уђе у Гласник.

Г. арх. Дучић, желећи олако стећи златне мамузе, мало му би, што је на основу моје расправе написао оцену и приказ о Милашевој брошири, о чему се може сваки уверити на први поглед, ко само прочита моју расправу и његову оцену и ко узме на ум, кад сам ја исту своју расправу поднео ученом друштву и кад ју је од њега г. арх. Дучић примио, него је не могућ чекати да изиђе 60. свеска Гласника, одштампао из ње исту своју оцену и приказ, како би само пожњео славу, што је доказао да карловачком архијепископу и патријарху српском не припада врховно право над сарајевском српском митрополијом и да он није наследник пећке патријаршије, као што је у томе и успео, јер не само да су српски листови због те оцене и приказа г. арх. Дучића уздизали и хвалили, него шта више и сами су га Руси због тог уздизали и хвалили.

Навешћу овде само речи једног српског и једног руског оценитеља исте оцене и приказа г. арх. Дучића.

Српски оценитељ К. у 15. бр. Јавора 1885. између осталог рече ово: „Учени г. арх. Дучић познатом савесношћу (!!!), помоћу јаких исто-

ријских сведочанства (што је наравно други покупио), побија мишљење обојице доктора богословије т. ј. Радића и Милаша“ (без да је навео уједно и њихове наводе, којима они доказују право српског патријарха на митрополију сарајевску), и даље: „Прочитавши ово најновије дело г. арх. Дучића, врло нам је мило, што можемо за њ рећи, да је оно написано угледа достојном објективношћу, дубоким и јасним погледом у историју прошлости наше народне и црквене.“ (Да л' је г. арх. Дучић поцрвенио, кад је прочитао ову хвалу, коју није заслужио, то сам Бог вјест! Ја бих рекао да није, јер код њега се бар не може претпоставити толика увиђаност и смерност, јер да има тих врлина у себи, не би могао туђу муку присвојити и изнети је на јавност као своју.)

Руски оценитељ г. Т. Флорински у Универзитетскимвестијама за март 1885. између осталог рече ово: „Арх. Н. Дучић, директор библиотеке сербског ученог общества у Белград, својим научним трудима уже давнооставио себѣ извѣсност у српској литератури“ и даље: „Не љеза не признати вполнѣсправедливим веѣ эти разсужденія и доказательства почтенaго сербског ученог.“

Г. арх. Дучић у поменутој својој оцени и приказу рече измеђ осталог, да се он због тог подухватио, да коју проговори о питању, куда треба да потпадне сарајевска митрополија, што је Милашева брошира, која говори о том питању, завијена у канонске параграфе, те би се с њом могли завести на странутицу они, који не знају добро историју српског народа, српске цркви и канонско право. Но молићемо лепо г. арх. Дучића, како се ви не нађосте побуђеним да одговорите у своје време г. Радићу, који је још 1879. о истом питању писао и наводио скоро оне исте разлоге, које је навео и г. Милаш у својој брошири о истом питању? Или, што не одговорите г. Милашу одмах, чим је изишла иста његова брошира, а иста је изишла још на Цвети 1884? Одкуд се ви нађосте тек у почетку 1885. јануара да о њој коју проговорите? Да нисте то чинили тада због тога, што сте имали у рукама моју расправу о истом питању?

Није ми намера и управо гадно ми је, да овде много говорим о тој крађи г. арх. Дучића, но не могу а да не проговорим о њој ово неколико речи.

Г. арх. Дучић, као што рекох, већином је узео моје разлоге да докаже, да патријарху

српском не припада врховно право над сарајевском митрополијом и да он није наследник пећке патријаршије, но осим тога, он је хтео у неколико бити и оригиналан, те је навео и својих неколико разлога, а ти његови разлози нису на истини основани.

Ти разлози г. арх. Дучића јесу ово: 1) „српски јепископи пећке патријаршије, оставши сви с народом српским, који се није иселио, на огњиштима својих предака, имали су по канонима и иначе право, да бирају себи патријара; и изабрали су Калиника на напуштену и упражњену патријаршку катедру у Пећи.“

Но овај ваш разлог, г. арх. Дучићу, не стоји, јер истог Калиника нису изабрали српски епископи за патријарха, пошто су они сви са Чарнојевићем пребегли у Аустро-Угарску, него га изабраше она два грчка епископа, који су с њиме дошли, а султан га потврдио за патријарха. (Гласник XXIII. стр. 250.)

2) Пећка је патријаршија измеђ осталог по речима г. арх. Дучића укинута и: „због једне непојмљиве молбенице, коју су 8 тадањих српских јепископа лично предали у Цариграду васељенском патријарху и султану Мустафи III., да се укине пећка патријаршија и присаједини грчкој, цариградској. Да одрже (т. ј. тих 8 српских епископа) прадједовску православну вјеру, жртвовали су јерархијска права своје пећке патријаршије.“

Но и овај ваш разлог, г. арх. Дучићу, не стоји, и да сте ви у своје млађе доба, кад је било време учењу, учили се, у место што сте групирали писма по земљама (види II. главу поменуте брошуре г. Владана), ви бисте се могли научити и из XXII. свеске Гласника стр. 357. и даље, да оних 8 епископа из српских дијецеза, потписаних на молбеници ради укинућа пећке патријаршије, нису били Срби, него Грци, пошто су Срби епископи из својих дијецеза били протерани, и на њихова места постављени Грци. И чим ово стоји, онда отпада и све умствовање г. арх. Дучића о побудама, што су тобоже 8 српских епископа предали молбу цариградском патријарху и султану ради укинућа пећке патријаршије.

Г. арх. Дучић прави се овамо да зна разлику између априлске и мартовске конвенције, (за коју није знао ни сам г. Милаш, који је мало више студирао о упитној теми), и ако ни једну ни другу није видио, него је за њихов садржај и разлику сазнао тек из моје расправе, а овамо не зна ни како је данашњим даном

подељена негдања Аустрија, нити зна да титула архијепископу карловачком српског патријарха не зависи више од добре воље цара аустријског и краља угарског!

Па кад оваку крађу учини г. арх. Дучић, питамо, зар је то достојно једног потпредседника Главног Просветног Савета, председника одсека за историјске и државне науке и библиотекара народне библиотеке? Зар тиме такав човек не убија углед српском ученом друштву? Зар се таким начином неће многи српски књижевник наћи озлојеђен, те неће штети своје саставе шиљати српском ученом друштву, где није сигуран, да неће допасти руку г. арх. Дучића? Ми велимо, да је то грдна брука и срамота, и да би српско учено друштво, чијим је члановима мање више свима позната ова крађа г. арх. Дучића, и коју сви осуђују, требало да донесе одлуку, да се у будуће не дају састави појединим члановима на оцену, него да се одмах у пленуму читају.

В. С. Д.

IVAN TRNSKI. SVAKOLIKA MU DJELA. Knjiga druga: Kriesnice. U Zagrebu. 1882 8-ина, стр. VII. 168. Цена 1 ф. а. вр. (Свршетак.)

Песник нам признаје, да му на милост морају срце „силити“, а овамо му је исто срце опет „брекло“ (66). У опште, у овој је песми признавање драгине лепоте, и своје љубави, тако хладно, тако од беде, да се онда може и закључити, са каквим је осећањем спевана. Мене при читању те песме, а и осталих, обузима онакво осећање, какво ме је обузимало, кад сам морао имати посла са логаритмима. И сад ме подилазе мрави, кад се сетим те Вегине књиге.

Не појмим ове стихове:

„И твој немар, душо, за ме
Истина је горка, страшна;
Ал угасит моје пламе
Мука ти је неиздашна“ (67).

јер од куд да је њој мука да му гаси пламен љубави, кад и не мари за њега! Или, можда је хвата мука, чим јој се приближи са својим стереотипним смешењем, које хоће да је љубавно.

Дознајемо даље, да је коса (die Sense) „смртна“; за тим, да му је драга, поред других својстава, још и „крта попут кови“. Какав тајанствени и песнички смисао у том срањењу лежи, не могу да схватим. Но она се зато опет често „уз мар крути“, а поред свег тог, ипак јој је дух „небохватан“, и она онда не може друге „сласти кушати“, него опет „небохватне“ (68). Мало је чудна строва:

„Несрећи ми које среће,
Да те чувства сурват хедну
И да на твог ока врјеће
Натисну ти сузу једну!“

па онда, како би он — истина мало незграпно — на ту натиснуту сузу „уграбит срно“ (69). Разно се даје тумачити израз, да је драга „грлом врједна“ (70), јер могу мислити прво, да много пева, а друго, да много говори, особито онда, кад знамо већ, да јој и „језик од бога“.

Пажљиво ваља прочитати песму „На Дунаву“ (72), јер се не зна, по чему се драга „воза“, по Дунаву или по љубави његовој; у чему се драга „купа“, у Дунаву или у љубави његовој; у чему „мишљу пери“, шта „оком коси“, о шта „лупа“ танким веслом, и шта је носи, — Дунав или љубав његова. Даље дознајемо, да се Дунав „вере“, а „љубав деси превалит насип“; даље, да Дунав „плаче наше брине“ (шта су то брине?), да „уз драгу љубав љуби“, да се „у црној тузи губи“, и — али то се тиче љубави — да јој је „срећа пропала“. И то све стоји у песми „На Дунаву“ (72).

Не знам, за што драга у колу све „надсјева“ (73), а могу мислити, како он „рида“ и „громко гуди“ (74). Не знам опет, од куд у песми „Међу Клисурама“ (75), где је разговор о врлетима, орловима, који „висом дрме“, екскламација:

„Све се драге косну намах,
Све то она пјесмом спаси.“ (!)

Шта има она ту да „спаси“, ваљда зато, што треба слика на „гласи.“

Сентименталан израз треба да је;

„Ни мигла ми драга није.“ (76).

јер песма спомиње Овидија у заточењу; али израз „ни мигла“ неће бити да је баш са свим сентименталан. Песма „Чему све то?“ (77) још већма човека ешофира. Почетак је већ трогателан.

„Пјесмом јој се чему јавих,
Немилу ју чему дичах?
Са свог створа да се слези,
Бог се добри не велича.“

Па онда да и ми не запитамо: чему све то?! Али драга међу тим добија воде из „чудног врукта“, а он опет хоће да над њом простре покров „сузне влаге“ (78) — кад већ треба слика на „драге“.

Волио бих да дознам, како се из црног ока „радост рајска вади“ (79); како се сузом охладити рани „брид“ (80). Ја држим, да песника и његове „Крјеснице“ неће „девојачке мајке изгнат из свог дома“, јер су ове тако сухопарне, да неће никако фантазију у девојака распалити, те тако неће ни „жећи“, па неће ни

„Омиљети часа скоро,
Госпођицама и господи“;

а неће ни „вјековат вјек вјекома“ (80). Међу тим ова последња потенцирана алитерација нема смисла.

Али он ипак признаје да није Петрарка

„Ма и пјесам ја Петрарка“

те вели, да су му песме „водене“ а не од „шампањца“; но опет зато је вили „митњак“, те држи, да се „његово“ цвеће сестрицама од „туђег више мили“ (82).

Из песме „Драгине ручице“ (84) дознајемо, што још нисмо знали, а то је, да су јој руке „гране њене душе“, од прилике као „гране вите јеле“; услед чега је њена душа оно што и јела. Те гране — њене руке — „зађенуше се за ум његов“. То је хипербола над хиперболама! Па те гране — њене руке — жели песник да у крст „зграбе“. Да нежних грана!

Не знам баш је ли песма (86) тако „племенита“, као што се вели; или је то зато, што се тиче „Хрватске великашице“, која је свој дух слободом „напасла“! Песма пак „Чудна песма“ није ни најмање чудна иначе, ван ако не с тога, што се „глас у срце убада“ (87). Од куд „дуге“ — јер драга је овом приликом дуга — кад се „свјег светлуца“, кад „од зиме срце пуца“, кад „мјесец сјаје“, кад је драга — у исти мах? — и „зимска ведро ноћ“! То се не да „схватити рукама“, све бадава; на такво нешто није ни разум довољан (90).

Све већма долазим до уверења, да је Трнскова драга немила; не само по изради „Крјесница“, него баш зато, што срце „ледом пара“ (96). Зашто су „све благоте *неначете*“, не знам, с тога не могу ни да појмим, како је песник „жедан“, кад те благоте небо земљи таји (97). Строта:

„К’о што навре суза врела
На очи нам и на лица,
Тако моја пјесма смела
На њедра ће госпођица“ (98),

требало би нешто коментара, јер није очевидно, да ће и песма да „навре“, ма била и „смела“. Па зашто је тамо — у недрима госпођица — песми „срећа звања“? Да ли се то даје тумачити са „звање“, „званично“? Онда се — а и по предговору — не може веровати, да:

„Ваша милост и милота
Пјесама су мојих врело“ (98),

као што нас та строта уверава.

Док му срце „бриди“, и док у небо „вири“ кликће еуфемистички:

Нит ми с’ уз лед твој не даде
Крок упутит брвих ногу!“ (100).

Ја сам баш радознао на тај нови начин то-циљања.

Песма „Двори на облацих“ (102) још понајвише одговара схватању поетичком. Нека нежност, која се приближује природи, не може јој се одрећи, ма да и у њојзи има оних потенцираних алитерација, којих има скоро у свакој. Н. пр. „лјепота лјепог лјета“, „бјелина бјеле“ зиме. И песма за том, „Мојој Зорици“ (103) може се уврстити у боље. У песми „Тик до мене а далеко“ (105) већ стоји израз „снебивам се“, а тај се не може узети ни озбиљно ни нежно, као што би хтео да буде. Тако је исто израз „душо, с тебе *страдах*“ (107) смешан, и то са контраста; јер у нежној песми највећма падају у очи неумесни изрази. Ту исту ману имају и изрази „погледима *шибати*“ (108), и „жар срдцу вазда *јари*“ (109), и „север брије“ (110), и „ја сам сточим *смјешан*“, и „враг ме *квачи*“ (112), а строва:

„Кад ли љубим, кушај само,
Тад сам, душо, ја злопадљив,
Од најжешћег жешћи камо,
Смушен, лаком и досадљив“ (112)

ни најмање не показује лепу страну песникове нарави, особито кад љуби. Да ли је он та својства држао за добра или рђава, не одаје нам ред:

Тако љубит не зна нико“ (112)

јер то зависи од индивидуалног схватања.

Шта значи „срдцем тјесник“ (113)? Или је то ради слика на „пјесник“, као на другом месту што је „бјесник“! Па онда ово:

„И ја смишљам мисли лјепе,
До неба се песмом хитам“ (114)

није сретна фигура никако; као год што се ни ово не може озбиљно узети:

„Зло нас свако мовгат тјера“ (115).

Зашто је срце опет „тјесно“, и „непокорно своме госи“, и зашто мора Сремац да „бјесни“ (116)? Па онда мора се „с бригама да *комеша*“ док му тамбура „крије мане нескладове“ (117).

Трећи део „Крјесница“ посвећен је, као што у предговору стоји, неким госпођама и госпођицама. Оне „засвједочавају пажњу пјесникову појединим већим дјелом још живућим красотицам и одличницама“. То су дакле листићи за албум, дакле опет неко званично певање без самониклог убеђења.

Ту му у срцу опет „нов крјес *буџке*“ (118), онда мора

„Узалуд вас да не својим
Плјеве ајућ вам срце, главу“ (118).

и „Да ми уму ум твој слједи“ (118).

бар у стиховима бити — галантан и деликатан. Па онда још у стихове метути тако важан догађај, као

„На тјемени капу нову
Поздрави нам освит данка“ (119).

И околност, да њени „мизи *шибају*“ (123), и да „чује“, — сад он опет — да су јој „уздисаји *врући*“ (125) није тако ванредна, као год што није густиозно, да се чита:

„Сласт на уста понаврла“ (125).

Зар песнику не стоје лепши изрази на услузи? Или је то опет слику или нагласку за љубав? Па онда, је ли баш пријатно, кад грло „јечи“; и је ли пристојно, кад се за девојку каже:

„За славом се узпомами (125)?

Да ли реч „зене“ значи оно што и „зевне“? Па како се онда разуме то у стиху:

„Од миља ти душа зене (126).

Шта је то:

„Све ијуках од опасности“? (131).

Је ли то опадање, опасност?

Ласкаво мора бити за неку Х. Т., кад се вели да јој је „грло налик звону“ и да слушаоцу „звучком слух *нашути*“ (132). Зашто да се на њега „жуч проспе“ (137) не знам, а постаје ми већ и свеједно. Зато ваљда постаје „*бјесник*“, јер се „нобоја што је пјесник“ (138).

Тако исто ми је непојмљиво, зашто да се „свет чуди“, кад петли поје (140). Али врло је ласкав израз за даму, да је „танка ума, танка суда“ (142). Да ли је баш песнички израз:

„У срдце те утиенусмо (144),

врло сумњам, као год што ми је врло делфијска загонетка израз:

„Буј ти жели славе перју“ (144),

а и наслов „Двајој славној четворици“ (146) врло ми је сумњиве јасноће.

Може ли се збиља девојка да „пред душу меће“, особито кад „сваку душу *залудова*“ (147)? Признајем, да не знам шта значи реч „снатра“ (148).

За нежну глумицу није баш швалереск израз:

„Гдје на дасках чврстим кроци
Убиреш си ките, вјенце“ (148),

а овамо хоће да је такав. — Да ли није опасно за песника, кад признаје:

— „Пјесмом само кренут могох
Уздисај ти из дна врући“? (149).

Опет „снатрен“ — ватрен (150). Било би вредно решити питање, да ли се могу „искре *заденути*“ (151), и, да ли је могуће да:

„О свјет ти се жица сави“ (152).

јер је врло важна проблема.

Смешна је строва:

„Уз ваш глас би жице танке
Удесио вам до ноге,
Попјево би ноћи, данке
О срећи нам праве слоге“ (157),

већ зато, што хоће жице до њене „*ноге*“ да удеси, и да не споменем *иету*, која се без ноге не да за-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

мислити, и која у Трисковој поезији велику улогу има.

Не разумем, зашто „огањ њенога ока *иамук* *иути*“, и зашто му се онда тамбурица „горопади“ (165). Па онда, зашто хоће оној „уздисај да истисне“ (167)? —

Остаје ми још да приметим, да поред тог начина песникована мора да закржљави свака замицао; оно, што је хтело да буде лепо, постало је ружно; што је хтело да буде узвишено, постало је смешно; што је хтело да буде нежно, постало је незграпно; што је хтело да буде ведро, постало је намргођено. Тајна је постала индискреција, љубавна реч постаде фраза без језгре, похвала постаде

претоварена дикција те тако отужна. Где треба да има смисла, нема га; појам се губи у шупљим бомбастима; лакоћа нестаје поред силом ишчепраних формула. Од укуса ни разговора, поезије нема никакo; али на њиховом је месту неприродно ачење, афектирано осећање и нездрава љубав. Сlikови су до душе ту, и то у таквој мери, да би Триски могао написати и издати натрашке-лексикон, у ком су сликови сложени по реду, и који би будућим неким, бојазљивим и трoним песницима могао служити за олакшицу и руководство при тој тако тешкој работи за њих.

Озбиљно препоручујем тај посао.

М. С—Ћ.

ЛИСТИЋИ

КЊИЖЕВНЕ НОВОСТИ.

— Пре у „Црногорци“ а сад у „Зети“ излази чланак „Гете и његова народна свијест“, од Лазе Костића. За сад се уздржавамо од сваке примедбе; али кад чланку буде крај, изнећемо и своје примедбе

— У 30. броју „Јавора“ изашао је чланак „Правонисе и педесетогодишњица препорођаја хрватске књижевности“ од „Вука Даничића“. Чланак тај заслужује сваку пажњу, јер добро илустрира разне „правонисе“ у Хрватској.

— 3. свеска словачког часописа „Slovenske Pohľady“ донела је бирани садржај. У првом чланку описује Алек. Ломбардини словачке замке; други чланак је новела „Особњак“; на трећем се месту упоређују две Пушкинове песме на руском и на словачком језику. За тим долазе: „Мајски сав“ од Милоа, „Кобна посета“ А. Б., „Станислав Вилхелмовић“ велетржац из 15. века, прилог словачкој културној историји од Павла Кришка, „Развитак Кореникове сунчане системе“ од Јов. А. Вагнера, „Панонска Мизија“ од Фр. В. Сасинка; „Три особите словачке песме“, на ново прештампане из алманаха словачке омладине а од трију досад непознатих песница: „Ноћ“, „Успомена“ и „Милуј само, милуј!“ За тим је библиографија и на крају позив на издавање чешких религиозних списа.

„Slovenske Pohľady“ су једини књижевни часопис у Словака, и постоје већ 5 година. Часопис је покренуо а уређује га још и сад Световар Хурбан-Вајански, накладник је пак познати словачки родољуб Павле Мудрон у Турчанском св. Мартину. Тај је часопис ударио са свим

новим правцем у словачкој књижевности а ова се тако почела развијати и ширити, као никад до сад. На збору словачких књижевника, 23. јула (4. авг.) о. г. би решено, да се оснивањем деоничке накнадне трговине обезбеди и пространи тај лист. „Pohlady“ би онда излазили двапут месечно и то још илустровани. Међу сараденицима броји тај часопис и Хвјездослава (Павла Орсага), Змај Јовановића словачке књижевности, чија је песма „Најникова жена“ скоро кроз две године излазила у њему. У научном погледу заступају „Pohlady“ летопис негдашње словачке Матице.

Поред многих политичких и културно-историјских радова Вајанскових, којих се ваљаност огледа скоро у сваком броју „Narodnie Noviny“, истиче се као умни и стварни критичар словачких и чешких дела. Самостално је до сад од њега угледало света „Duchovia sudov“; 2 књиге „Besedy a dumy“ и сад ради на великом роману. Песме су му у две свеске угледале света „Tatru a more“ и „Z pod jargna“ а превео је и Шефлове псалме са горе. — По разним часописима растурина су му ова дела: „Siroty“, „Tri kabanosky“, „Obrazky z ludu“, „Lalija“ и красна приповетка „Kandidat.“ — Уредник овог часописа имао је пре више година срећу упознати и опријатељити се са Световаром Хурбаном, и дан данас броји часове, које је с њиме у друштву провео, међу најмилије у животу свом Световар је симпатичка нарав, ко се с њиме упозна, не може а да га не заволи. Био здрав и чио још много година на благослов и утеху свом народу!

Исправка. У 31. бр. на стр. 985. у врсти 24 одовога стоји правилно *lex regia* и *sex aetatibus*, а треба по Дучићевом оригиналу да стоји састављено: *lexregia* и *sexaeatibus*.

САДРЖАЈ: Очи моје. Песма од Љубинка. — Поп Илија и прота Драгач. Приповетка из живота честељјих. Написао Милан Андрић. (Наставак.) — Сеоски суд. Приповетка И. Патапенка. Превео с руског Бранко В. К. — Из Марловљевог „Фауста“. Превео Драгутин Илијћ. — Из Гетевог „Фауста“. II. — Новија пољска књижевност. I. — Књижевност: Солидност књижевног рада г. архимандрита Дучића. Написао В. С. Д. (Свршетак.) — Иван Trnski. Svakolika mu djela. Knjiga druga: Kriesnice. (Свршетак.) — Листићи: — Књижевне новости

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 фор. 50 новч. на по године, 1 фор. 25 новч. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 фор. на годину. Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.

СРПСКА ПТАМПАРИЈА ДРА СВЕТОЗОРА МИЛЕТИЋА У Н. САДУ.